

“ลำปางยังหวานอยู่” : ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรม สารคดีเชิงวัฒนธรรมเพื่อสร้างสำนึกรักท้องถิ่น

“Lam Pang Yang Wan Yu” (Lampang is still sweet) : A Creative Work of
Cultural Nonfiction Literature to Create a Sense of Local Love

ไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้น¹

บทคัดย่อ

ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมสารคดีเชิงวัฒนธรรมเรื่อง “ลำปางยังหวานอยู่” มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองลำปาง และผสมผสานความคิดเห็นของผู้เขียนตลอดจนความเพลิดเพลินไปกับเนื้อหาที่อ่านง่ายและภาพลายเส้นที่ให้ความรู้สึกแห่งสุนทรียะทางวัฒนธรรม หนังสือเล่มนี้มีจำนวน 168 หน้าเป็นการรวมความเรียงเชิงสารคดีจำนวน 25 เรื่องที่มีเนื้อหามุ่งเน้นสู่การสร้างความรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของท้องถิ่นให้แก่คนลำปางทั้งที่อยู่ในจังหวัดและคนลำปางที่อาศัยอยู่ต่างถิ่นได้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในบ้านเกิดของตน ผลงานสร้างสรรค์เรื่องนี้มีคุณค่าและประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะการพัฒนาพลเมืองเข้มแข็งบนฐานความรู้ มีจิตสาธารณะ และความรักในมาตุภูมิเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ผลงานสร้างสรรค์, สารคดีเชิงวัฒนธรรม, ลำปาง

¹ อาจารย์, หลักสูตรการท่องเที่ยวและการบริการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Abstract

A creative work of cultural nonfiction literature “Lam Pang Yang Wan Yu” (Lampang is still sweet) aims to present knowledge about the historical and cultural stories of Lampang and combines the author's opinion as well as the enjoyment of easy-to-read content and line drawings that gives a sense of cultural aesthetics. This book has a total of 168 pages, including 25 nonfiction essays. It focuses on raising awareness of the importance of locality to Lampang people both living in the province and those in Lampang who live in other places have made love and pride in their hometown. This creative work is valuable and beneficial to local development especially the development of strong citizens have a knowledge base, public mind and love of the motherland for sustainable social development

KEYWORDS: creative work, cultural documentary, Lampang

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคสมัยใหม่ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยี ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างมหาศาล โดยเฉพาะประเทศไทยที่ความเจริญทางเศรษฐกิจกระจุกอยู่เฉพาะในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่เพียงไม่กี่แห่ง ทำให้ผู้คนจากต่างจังหวัดและเมืองเล็กจากทั่วประเทศต้องย้ายถิ่นฐานมาทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพดังจะเห็นว่ามีชาวอีสานจำนวนมากเข้าไปใช้แรงงานในกรุงเทพมหานครจนทำให้มีร้านอาหารและรถเข็นอาหารแนวอีสานกระจายอยู่ทั่วไป การเข้าไปทำงานของคนทั่วทุกภูมิภาคในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ แต่บางครั้งก็รู้สึกโหยหาถึงความต้องการทางจิตวิญญาณและความสุขของบ้านเกิดที่ตนเองได้จากรากเหง้า สังเกตได้จากในวันหยุดยาวในกรุงเทพมหานครแทบจะกลายเป็นเมืองร้างผู้คนต่างพากันกลับบ้านกลับไปหาแผ่นดินเกิดซึ่งเป็นพื้นที่ของความสุข ความรัก ความอบอุ่นและมิตรภาพที่เมืองใหญ่อันกว้างใหญ่ไม่อาจจะมอบสิ่งเหล่านี้ให้แก่พวกเขาได้ เมื่อมีโอกาสได้กลับมาเยือนบ้านเกิดแม้เพียงชั่วคราว สิ่งที่พวกเขาเหล่านั้นโหยหาคือ “ความเป็นพื้นถิ่น” ที่มีอยู่ในบ้านเกิดและยากจะหาได้จากเมืองกรุงหรือเมืองใหญ่ เช่น อาหารท้องถิ่น สถานที่แห่งความทรงจำ วิถีชีวิตแบบต่างจังหวัด เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มพูนพลังให้คนที่กลับมาเยือนถิ่นเกิดได้เกิดความสุข ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมสารคดีเชิงวัฒนธรรมเรื่อง “ลำปางยังหวานอยู่” เป็นตัวอย่างหนึ่งที่มุ่งหวังให้คนลำปางที่อยู่ภายในจังหวัดและคนลำปางที่อยู่ต่างถิ่นได้รับรู้เรื่องราวของบ้านเกิด หนังสือเล่มนี้ไม่ใช่หนังสือเพื่อแนะนำการท่องเที่ยวหรือเชิงวิชาการ

แต่เป็นหนังสือเพื่อบอกเล่าเรื่องราวในคุณค่าและความสำคัญของเมืองลำปางให้กับคนลำปางได้รับรู้ว่าเมืองลำปางในฐานะบ้านเกิดมีสิ่งทั้งดงามและควรค่าต่อการรับรู้และการทำความเข้าใจเพื่อสร้างความรักและภูมิใจในบ้านเกิดอันเป็นพลังให้พวกเขาได้กลับไปต่อสู้ในชีวิตประจำวันต่อไปในเมืองหลวงได้อย่างมั่นใจ

เมืองลำปางเป็นถิ่นกำเนิดของผู้เขียนเช่นเดียวกับเมืองต่าง ๆ ที่เป็นแผ่นดินเกิดของผู้คนย่อมจะมีเรื่องราวพื้นถิ่นที่ควรค่าแก่การรับรู้ สร้างความสุข ความรักและความภาคภูมิใจ ในหนังสือสารคดีเล่มนี้จึงเป็นการนำเสนอเรื่องราวของเมืองลำปางในแง่มุมด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพราะเมืองลำปางเป็นเมืองเก่าที่มีแหล่งประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันงดงาม โดยเฉพาะย่านเมืองเก่านครลำปางซึ่งเป็นพื้นที่ใจกลางเมืองและเป็นที่ตั้งของเมืองเก่ามีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์หลายเรื่องที่คนลำปางควรได้เรียนรู้ เช่น เมืองศูนย์กลางแห่งการทำป่าไม้ขนาดใหญ่ของภาคเหนือตอนบนที่มีบริษัทการทำป่าไม้ต่างประเทศเข้ามาเปิดกิจการหลายแห่งและมีผู้คนจากหลากหลายชาติพันธุ์เข้าไปมีบทบาทในกิจการการทำป่าไม้เช่น ชาวตะวันตก ชาวพม่า ชาวไทยใหญ่ ชาวกำมู (ขะมู) เป็นต้นทำให้เมืองลำปางกลายเป็นชุมชนนานาชาติ นอกจากนี้ความเปลี่ยนแปลงของสังคมลำปางในรอบ 100 ปี นับตั้งแต่รถไฟสายเหนือมาถึงเมืองลำปางเมื่อพ.ศ.2459 ที่ได้ทำให้เมืองลำปางเกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เพราะรถไฟเป็นพาหนะที่นำความเจริญจากกรุงเทพฯ มาสู่เมืองลำปาง (ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์, 2561) ได้ทิ้งเรื่องราว ร่องรอย สถาปัตยกรรมให้คนในปัจจุบันได้ชื่นชม และโครงเรื่องหลักที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ การนำเอาเรื่องราว บุคคล สถานที่มาเล่าใหม่โดยเน้นการทำความเข้าใจกับการเรียนรู้โดยสังเขป ไม่ได้เน้นหนักในการสร้างความรู้แบบจริงจัง และเพิ่มอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ ความรักและความหวังเพื่อให้เรื่องราวเหล่านั้นมีความเป็นสุนทรีภาพไม่แห้งแล้งเป็นเป้าหมายที่สำคัญของผู้เขียนเพื่อให้คนลำปางที่อยู่ภายในจังหวัดและคนลำปางที่อยู่ต่างถิ่นซึ่งอยู่ห่างไกลจากถิ่นกำเนิดได้เห็นได้จากการเดินทางกลับมายังถิ่นกำเนิดของผู้คนในช่วงวันหยุดยาวต่างวิถีหาความเป็นพื้นถิ่น ทั้งสถานที่ อาหารการกินหรืออัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อให้เขาเหล่านั้นได้เกิดความรักและความภูมิใจในบ้านเกิดของตนเองนำไปสู่การพัฒนาสังคมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

แนวคิดในการสร้างสรรค์

การเขียนหนังสือสารคดีเชิงวัฒนธรรมเรื่อง “ลำปางยังหวานอยู่” เล่มนี้เป็นผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมของไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้นซึ่งได้นำแนวทางการเขียนมาจากหนังสือ “มาจากล้านนา” ของศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมืองแห่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนังสือรวมความเรียงที่เคยเขียนลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของเมืองเชียงใหม่ ต่อมาได้มีการรวมเล่มเป็นหนังสือโดยบอกเล่าเรื่องราวของความเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงใหม่และให้ข้อคิดเห็นในประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น เรื่องวัฒนธรรมลุ่มสลาย : ปีก่อเมือง แม่ก่อเมือง ลูกอุ้มเมืองบ่อจ้ำ

เรื่องเลื่อมห้อมห้อมไม่ไช้เลื่อมสัญลักษณ์ของคนเมือง เรื่องสงกรานต์ล้านนา เป็นต้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อกล่าวถึงบ้านเกิดเขียงใหม่และกระตุ้นให้คนเขียงใหม่มีความสนใจท้องถิ่นเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน ธเนศวร เจริญเมือง (2538) กล่าวถึงบ้านเกิดของตนไว้อย่างน่าสนใจว่า “บ้านเกิดเมืองนอนของใครใคร่รัก ผมชอบภูเขามีสันไม้ร่มรื่นล้อมรอบบ้านเมือง เพราะมันให้ความรู้สึกชุ่มชื้น ความรู้สึกมันคงปลอดภัยเหมือนมีกำแพงปกป้องเราไว้ ภูเขาเหมือนจะบอกว่าชีวิตของเราต้องต่อสู้ตลอดเวลา และต้องยืนหยัดด้านแดดลมและพายุฝน...” นอกจากนี้ยังมีงานของธีรศักดิ์ วงศ์คำแน่น (2558) ได้เขียนความเรียงเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวลำปางลงในหนังสือพิมพ์สยามโพสต์ เมื่อปี พ.ศ.2525-2531 และต่อมาได้รวมเล่มเป็นหนังสือชื่อ “ร้อยเรื่องเมืองลำปาง” ที่ให้ข้อมูลในเชิงสร้างความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตของชาวลำปาง แต่อย่างไรก็ตามงานของธีรศักดิ์จะมุ่งเน้นการให้ข้อมูลเป็นหลักซึ่งแตกต่างจากหนังสือของไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้นที่เพิ่มความมีสุนทรียะและอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนลงไปเหมือนการเล่าเรื่องเกร็ดความรู้และสอดแทรกความรู้สึกนึกคิดไปด้วย รวมทั้งยังมีงานเขียนสารคดีของนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว (2546) จากหนังสือ “คำบอกเล่าของแผ่นดิน” ซึ่งเป็นงานเขียนสารคดีที่เล่าถึงเรื่องราวของเมืองเพชรบุรี และให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเมืองเพชรบุรีที่ทรงคุณค่าควรแก่การที่ชาวเมืองเพชรบุรีรุ่นใหม่และคนทั่วไปได้เรียนรู้โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาจากการพูดคุยและสัมภาษณ์ผู้อาวุโสดังที่นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว (2546) ได้กล่าวว่า “...งานชิ้นนี้รวบรวมมาจากคำบอกเล่าของคนเฒ่าที่รักเคารพนับถือ รู้จักใกล้ชิดราวกับคนในครอบครัวตัวเอง อบอุ่นใจมีความสุขเสมอเมื่อนั่งสืบถามเรื่องราวต่าง ๆ และรับรู้ว่ายามถ่ายทอดบอกเล่าชีวิตที่ผ่านมาให้เด็กรุ่นหลังรับรู้ คนเฒ่าทุกคนก็มีความสุขยิ่งนัก...” สิ่งที่คุณเขียนพบจากงานทุกชิ้นที่กล่าวถึงข้างต้นคือ ความเป็นพื้นถิ่นของแต่ละสังคมจะนำมาซึ่งความรัก ความสุขและความภาคภูมิใจอันเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืนโดยมีรากฐานทางสังคมและวัฒนธรรมมาเป็นส่วนสำคัญด้วย จึงเป็นแนวทางให้ผู้เขียนได้สร้างสรรค์ผลงานเล่มนี้ให้เป็นงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมสารคดีเชิงวัฒนธรรม

แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้สร้างสรรค์หนังสือสารคดีเชิงวัฒนธรรมเล่มนี้คือ แนวคิดการโหยหาอดีต (nostalgia) แนวคิดพลเมืองเข้มแข็ง (active citizen) และหลักการเขียนสารคดี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดการโหยหาอดีต (nostalgia)

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจทำให้ผู้คนต่างเกิดความรู้สึกสับสนวุ่นวายในชีวิต การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสภาพของสังคมปัจจุบันแตกต่างจากในอดีต ผู้คนจำนวนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจึงอยากจะหวนกลับไปหาวิถีชีวิตในอดีตที่แสนงดงามซึ่งอยู่ในความทรงจำของพวกเขา ทั้งที่ความเป็นจริงนั้นไม่อาจจะกลับไปหาสภาพการณ์ในอดีตแบบนั้นได้ จึงกระทำโดยผ่านการสร้างจินตนาการเพื่อย้อนกลับไปหาประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านการสร้างและผลิตซ้ำภาพอดีตด้วยสิ่งต่าง ๆ เช่น สถานที่ ในแบบอดีต วิถีชีวิต กิจกรรมหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่หวนกลับไปคิดถึงอดีตอันแสนงดงามที่คนเหล่านั้น

เคยมีประสบการณ์มาก่อน (สกวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ, 2561) การโยยหาอดีตเป็นการแสดงออกที่ใช้จินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของผู้คน เช่น การไปชมตลาดน้ำโบราณ การไปเยือนตลาดเก่าร้อยปี หรือสัมผัสวิถีที่ถูกต้องให้เสมือนอยู่ในอดีต เป็นต้น การโยยหาอดีตจึงเป็นสิ่งที่ช่วยเติมเต็มพลังความรู้สึกให้แก่มนุษย์ได้เกิดความอิ่มเอมใจและความสุขในทุกครั้งที่ได้สัมผัสกับประสบการณ์ในอดีตที่คุ้นเคยเช่นนั้น ในปัจจุบันได้มีการผลิตซ้ำประสบการณ์ในอดีตโดยผ่านงานเทศกาลภาพยนตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น กรณีการกลับไปหาบ้านเกิดหรือถวิลหาความเป็นท้องถิ่นที่คุ้นเคยก็สอดคล้องกับแนวคิดโยยหาอดีตเพื่อให้มนุษย์ได้จินตนาการและใช้อารมณ์ความรู้สึกร่วมกันเพื่อย้อนกลับไปสู่วันวานอันหวานชื่นอันช่วยสร้างความรู้สึกที่เป็นเสร์เพื่อเติมเต็มพลังให้พวกเขาได้กลับไปใช้ชีวิตอันรื่นวยในสังคมเมืองใหญ่ต่อไปได้อย่างมั่นใจ การหวนกลับไปสู่อดีตที่แสนหวานจึงเสมือนการ “ชาร์ตแบตเตอรี่” ให้กับมนุษย์ให้มีพลังชีวิตต่อไปนั่นเอง

2. แนวคิดพลเมืองเข้มแข็ง (active citizen)

มนุษย์ในทุกสังคมย่อมปรารถนาที่จะใช้ชีวิตอยู่กับสังคมที่สงบสุข ทุกชีวิตดำเนินไปด้วยความปกติสุขและไม่เบียดเบียนกันย่อมเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกสังคม การจะไปถึงเป้าหมายนั้นได้ต้องมีพลเมืองที่มีคุณค่า มีความเสียสละ และความสมบูรณ์ด้วยพลังปัญญา หรือที่เรียกว่า “พลเมืองเข้มแข็ง” หนึ่งในวิธีการสร้างพลเมืองเข้มแข็งคือ การสร้างสังคมอุดมปัญญาหรือสังคมแห่งความรู้ โดยเฉพาะการสร้างวิจารณ์ญาณให้คนรู้จักคิดเลือกและตัดสินใจบนฐานของความรู้ เท่าทันโลก เพราะคนที่มีดุลยภาพทางความคิดและรู้จักการใช้เหตุผล ย่อมนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีและมีความสุขทั้งตนเองและสังคม แนวคิดพลเมืองเข้มแข็งนอกจากการสร้างความรู้ให้กับผู้คนแล้ว ยังให้ความสำคัญกับการมีจริยธรรมที่ต้องพัฒนาให้เขามีความเสียสละเพื่อส่วนรวมโดยทำงานบนพื้นฐานที่มุ่งต่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ สังคมจึงจะเกิดความผาสุกได้อย่างยั่งยืน (ธนศวร์ เจริญเมือง, 2551) โดยเฉพาะการใช้ท้องถิ่นหรือถิ่นกำเนิดซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะที่ผู้คนมีความผูกพันและมีความใกล้ชิดกันเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการสร้างพลเมืองที่เข้มแข็งมีปัญญาและความเสียสละอุทิศตนเพื่อส่วนรวม สิ่งสำคัญคือการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนได้อย่างแท้จริงต้องอาศัยพลังของคนท้องถิ่นที่มีจิตอาสาจึงจะสามารถนำพาสังคมให้เกิดความสุขได้อย่างมั่นคง

3. หลักการเขียนสารคดี

การเขียนสารคดีเป็นการนำเสนอข้อมูลเพื่อให้ความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ มีลักษณะการเขียนที่ผสมผสานข้อมูลเชิงวิชาการและความคิดเห็นของผู้เขียนโดยนำเสนอด้วยภาษาที่ง่ายต่อการอ่านสำหรับกลุ่มคนที่หลากหลาย ไม่เขียนด้วยภาษาเป็นทางการจนเกินไปเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกยืดหยุ่น นอกจากนี้ยังให้ความรู้สึกที่เพลิดเพลินมีอรรถรสทางภาษาเพื่อสร้างความมีชีวิตชีวาและให้ผู้อ่านติดตาม ต่างจากงานเขียนทางวิชาการที่เน้นให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นอย่างจริงจัง สารคดีจึงเป็นการนำเอาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงมานำเสนอโดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ ทำให้การเขียน

สารคดีต้องคำนึงถึงข้อมูลและกลวิธีการนำเสนอในสัดส่วนที่เท่ากัน (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2552) โดยเริ่มต้นจากการกำหนดประเด็นว่าจะเขียนสารคดีในเรื่องใด เช่น ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม เป็นต้น จากนั้นวางโครงเรื่องที่จะเป็นส่วนประกอบและรายละเอียดของสารคดีเรื่องนั้น และมีกลวิธีการดำเนินเรื่อง เขียนเป็นความเรียง (Essay) ที่ผสมผสานระหว่างข้อมูลและการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนถ่ายทอดด้วยภาษาที่เรียบง่าย แต่ทรงพลัง

วัตถุประสงค์

การสร้างสรรคัวรรณกรรมสารคดีเชิงวัฒนธรรม เรื่อง “ลำปางยังหวานอยู่” มีวัตถุประสงค์เพื่อบอกเล่าเรื่องราว “ความเป็นพื้นถิ่น” ทั้งความรู้สึกรักถิ่นเกิดของผู้เขียนที่มีต่อเมืองลำปาง เพื่อให้คนลำปางเห็นคุณค่าด้วยภาษาที่อ่านเข้าใจง่ายสำหรับกลุ่มคนที่หลายหลาย ไม่เน้นการเขียนในเชิงวิชาการแต่ประการใด นอกจากนี้ยังเพิ่มอรรถรสด้วยการเล่าเรื่อง เกร็ดความรู้ ความรู้สึกรักถิ่นเกิดของผู้เขียน และมองเมืองลำปางเป็นบ้านเกิดที่ชวนให้คนลำปางทั้งที่อยู่ที่นี่และคนลำปางที่อยู่ต่างถิ่นได้เห็นคุณค่าของความเป็นพื้นถิ่นอันงดงามนำไปสู่ความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นเพื่อร่วมกันพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน

กระบวนการสร้างสรรค์

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านวรรณกรรม โดยจัดทำหนังสือสารคดีเชิงวัฒนธรรมเรื่อง “ลำปางยังหวานอยู่” ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

1. การเตรียมข้อมูลประกอบการเขียน

ผู้เขียนได้จัดทำวรรณกรรมสารคดีเชิงวัฒนธรรมโดยการเตรียมข้อมูลประกอบการเขียนเริ่มจากการเก็บข้อมูลจากเอกสารท้องถิ่น เช่น หนังสือทั่วไป หนังสืออนุสรณ์งานศพ หนังสือสารคดี การท่องเที่ยว ซึ่งค้นคว้าจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัยในจังหวัดลำปาง ห้องสมุดมูลนิธิน้อย เสาวจินดารัตน์ และห้องสมุดในวัดสำคัญของจังหวัดลำปาง เป็นต้น การพูดคุยหรือสัมภาษณ์กับผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้อาวุโส ผู้รู้ของท้องถิ่นเพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้น เมื่อผู้เขียนได้ข้อมูลมาระดับหนึ่งแล้วจะนำไปสู่การกำหนดประเด็นและวางโครงเรื่อง มีกลวิธีการนำเสนอโดยใช้ความรู้ทางวรรณศิลป์มาเขียนความเรียง เช่น การยกตัวอย่างเหตุการณ์หรือเรื่องเล่าประกอบเพื่อให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนาน การสอดแทรกความเพลิดเพลิน เป็นต้น

2. การเขียนงานสารคดีเชิงวัฒนธรรม

2.1. การตั้งชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องของความเรียงถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นจุดเริ่มให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและชวนให้ติดตามเนื้อหาของความเรียงนั้นต่อไป จึงควรตั้งชื่อเรื่องให้สั้น รัดกุม และตรงจุด ไม่ใช้ภาษาที่ยาวเยิ่นเย้อ หรือเป็นภาษาทางวิชาการเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนในเนื้อหา

และกระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจติดตามความเรียงนั้น ตลอดจนต้องคำนึงเสมอการเขียนความเรียงมิใช่การเขียนบทความทางวิชาการ ผู้เขียนให้ชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า “ลำปางยังหวานอยู่” เพราะต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า เมืองลำปางในช่วงเวลาหนึ่งยังมีสิ่งดึงดูดใจที่น่าค้นหาเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และความรักในท้องถิ่นแห่งนี้ เช่น เรื่องราวของคนสำคัญในท้องถิ่น บ้านเก่า อาหารพื้นเมือง ประเด็นที่น่าสนใจของท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้คำว่า “วันวาน” ไม่ได้จำกัดว่าเป็นอดีตที่ยาวนานอาจจะเป็นเหตุการณ์หรือช่วงเวลาร่วมสมัยก็ได้

2.2. การเปิดเรื่องหรือการเปิดประเด็นเป็นจุดสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในความเรียงนั้น จึงควรเริ่มต้นประโยคให้น่าสนใจโดยอาจจะใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การตั้งคำถามให้ผู้อ่านได้คิด เขียนถ้อยคำที่ดึงดูด เป็นต้น ดังตัวอย่างในความเรียงเรื่อง “คึกฤทธิ์เล่าชีวิตฝรั่ง” ที่ว่า “มีผู้ให้สมญานาม ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรีผู้ล่วงลับว่า เป็นเขยลำปาง ทั้งที่ท่านก็มิได้มีภริยาเป็นคนลำปางแต่อย่างใด คงแปลกใจนะครับว่า ทำไมถึงเรียกกันอย่างนั้น”

2.3. การลำดับเรื่อง เป็นกลวิธีลำดับการนำเสนอเรื่องราวของความเรียง ควรพิจารณาว่าจะนำเสนอเรื่องใดก่อนหรือเรื่องใดตามมา ในการเขียนความเรียงเชิงสารคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นลำปาง ผู้เขียนให้เริ่มจากการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมก่อนซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดจากการค้นคว้าของผู้เขียน เมื่อนำเสนอข้อมูลแล้วจึงจะแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องราวนั้นเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงแนวคิดและทัศนะของผู้เขียน สุดท้ายก็จะสรุปประเด็นหรือการฝากข้อคิด การลำดับเรื่องจึงมีความสำคัญเพื่อให้ความเรียงที่น่าสนใจมีเนื้อหาครบถ้วนและเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารกับผู้อ่าน

2.4. การปิดเรื่องหรือการจบเรื่องเป็นจุดที่มีความสำคัญอย่างมากเพราะความเรียงเป็นการนำเสนอข้อเขียนแบบสั้น มีการนำเสนอเนื้อหาพอสังเขป จึงต้องปิดเรื่องหรือจบเรื่องให้น่าสนใจด้วยเช่นกัน เช่น จบเรื่องแบบฝากข้อคิด จบเรื่องแบบสรุป หรือจบเรื่องแบบตั้งคำถาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเรื่องราวที่น่าสนใจและเทคนิควิธีที่ผู้เขียนเห็นว่ามีความเหมาะสมคล้องจองกับเรื่องราวในความเรียงนั้นด้วย ตัวอย่างการปิดเรื่องในความเรียงเรื่อง “ลำปางหวานมากกก...” ที่ว่า “แม้ว่าชว่นนี้อากาศจะหนาวเย็นเพียงไร แต่ลำปางก็มีอุณหภูมิอันอบอุ่นละมุนละไมให้กับคนลำปางไว้ด้านทานความหวานในชีวิตอยู่เสมอ”

2.5. วิธีการนำเสนอ การเขียนความเรียงสามารถใช้วิธีการนำเสนอเรื่องราวได้อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับวิธีการของผู้เขียน โดยทั่วไปสำหรับการเขียนความเรียงเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะเริ่มต้นจากการเปิดเรื่อง ในส่วนเนื้อหา มักจะให้ข้อมูลหรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมที่ได้จากค้นคว้าของผู้เขียนโดยนำเสนอแบบสั้นและกระชับไม่เป็นภาษาวิชาการมากนัก และสอดแทรกความเพลิดเพลิน ความรู้ที่สะท้อนถึงคุณค่าของท้องถิ่นเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นซึ่งมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีคุณค่า และจบเรื่องให้น่าสนใจเพื่อฝากข้อคิดหรือให้เกิดความอยากรจะช่วยกันรักษาสืบที่ดั่งามของท้องถิ่นนั้นต่อไป

2.6 การใช้ภาษา สำหรับการเขียนความเรียงเกี่ยวกับงานสารคดีเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อสารกับกลุ่มผู้อ่านในวงกว้างและหลายหลาย ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มนักวิชาการเท่านั้น ผู้เขียนจึงไม่ใช้ภาษาวิชาการ แต่เป็นภาษาถิ่นทางการหรือภาษาแนวสารคดีเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชากรท้องถิ่นทุกระดับอ่านได้ง่าย ไม่เบื่อหน่าย ดังเช่นตัวอย่างจากความเรียงเรื่องรุ่งอรุณที่กาตเก้าจาวที่ว่า “ยามเช้าในวันสบาย ๆ อากาศหนาว ๆ แบบนี้ บางคนชอบที่จะออกกำลังกายหรืออาจยังนอนคลุมโปงอยู่บนเตียง แต่สำหรับผมชอบไปเดินจ่ายตลาดเพื่อหาอะไรมาเป็นอาหารเช้า”

3. การนำเสนอเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้เขียนเริ่มเขียนความเรียงสารคดีเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองลำปางลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของจังหวัดลำปางชื่อ “หนังสือพิมพ์ลำปางนิวส์” ระหว่างปี พ.ศ.2552-2553 โดยเริ่มเขียนในคอลัมน์นี้ในชื่อ “ช่วงนครลำปาง” ได้เขียนความเรียงจำนวน 30 เรื่องซึ่งตีพิมพ์เป็นประจำในทุกสัปดาห์ตัวอย่างเช่น วิหารพระเจ้าพันองค์ ผู้คังเรื่องหอศิลป์ ล่องสะเปาบนสายน้ำวัง เยือนบ้านเสานัก เมืองดองคำสาป วันพ่อเจ้าทิพย์ช้าง รถม้าคราหนึ่งศึกพม่าในดงขมิ้น เจ้าสัวแห่งลำปาง ปรศนาแห่งคุ้มหลวง คึกฤทธิ์เล่าชีวิตฝรั่ง บุญแห่งปู่สกา แงโฮะตำหรับแม่แห คนเมืองปู่ก้าเมือง ถนนยู่ทอง ความทรงจำเชียงใหม่-ลำปาง รุ่งอรุณที่กาตเก้าจาว ปฏิวัติกาตกองต้า ถาองค์ดำเสด็จลำปางเจ้าคุ้มหลวงนครสุดท้าย เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับการติดต่อขอให้นำความเรียงบางส่วนลงเผยแพร่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ชื่อ on lampang : เปิดโลกลำปาง

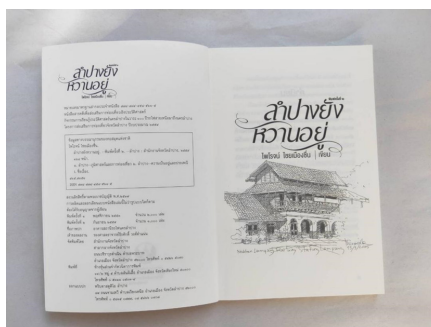
ภาพที่ 1 : ตัวอย่างความเรียงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ลำปางนิวส์
(ที่มา : ไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้น. “ผู้คัง...เรื่องหอศิลป์” ลำปางนิวส์.

4. การรวมความเรียงเพื่อจัดทำเป็นหนังสือเล่ม

เมื่อผู้เขียนได้เขียนความเรียงสารคดีเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมลงตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ลำปางนิวส์มีจำนวนมากในระดับหนึ่งแล้ว จึงมีแนวคิดที่จะรวมความเรียงเพื่อจัดทำเป็นหนังสือสารคดีเชิงวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ในวงกว้างมีความยาว 168 หน้า โดยตั้งชื่อหนังสือว่า “ลำปางยังหวานอยู่” ผู้เขียนได้ขอการสนับสนุนจากบริษัท ห้างร้านและบุคคลต่าง ๆ ในจังหวัดลำปางจนได้เงินจำนวนหนึ่งที่เพียงพอต่อการจัดพิมพ์เป็นหนังสือ และได้ขอความอนุเคราะห์ภาพลายเส้นสถาปัตยกรรมจากศาสตราจารย์ชานธีรศักดิ์ วงศ์คำแน่น จำนวน 26 ภาพเพื่อนำมาจัดทำเป็นภาพหน้าปกหนังสือและประกอบความเรียงที่ปรากฏในหนังสือด้วย ตลอดจนได้รับความกรุณาจากหม่อมราชวงศ์ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงระดับชาติและมีความผูกพันกับเมืองลำปางมากกว่า 60 ปีได้เขียนคำนิยมในหนังสือให้แก่ผู้เขียนอีกด้วยนับเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่หนังสือเล่มนี้อย่างยิ่ง ผู้เขียนได้จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2553 จำนวน 2,000 เล่ม

ภาพที่ 2 : หนังสือลำปางยังหวานอยู่ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2553
(ที่มา : ไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้น. ลำปางยังหวานอยู่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก, 2553, ปก)

ภาพที่ 3 : ปกในของหนังสือ

(ที่มา : ไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้น. ลำปางยังหวานอยู่. พิมพ์ครั้งที่ 2.
ลำปาง : สำนักงานจังหวัดลำปาง, 2559, ปกใน)

ภาพที่ 4 : ความเรียงและภาพลายเส้น (บางส่วน)ในหนังสือ
(ที่มา : ไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น. ลำปางยังหวานอยู่. พิมพ์ครั้งที่ 2.
ลำปาง.: สำนักงานจังหวัดลำปาง, 2559, หน้า 0-1)

5. การเผยแพร่หนังสือ

การเผยแพร่หนังสือดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า วิธีการเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดและไปสู่วงกว้างคือ การจำหน่าย เพราะผู้ที่ตัดสินใจเลือกซื้อหนังสือเล่มนี้ต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่สนใจในเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองลำปาง การจำหน่ายจึงเป็นขั้นตอนที่ช่วยกลั่นกรองกลุ่มเป้าหมายโดยปริยาย และจำหน่ายในราคาที่ย่อมเยาราคาเล่มละ 99 บาท ผู้เขียนได้ติดต่อร้านหนังสือชั้นนำ ร้านกาแฟ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อฝากวางจำหน่าย ผลจากการจำหน่ายหนังสือเล่มนี้ที่ได้รับความสนใจจากบุคคลต่าง ๆ ในจังหวัดลำปางอย่างยิ่งและจำหน่ายหมดในเวลาไม่ถึงหนึ่งปี มีเว็บไซต์ของมูลนิธิโยนกได้แนะนำในฐานะหนังสือน่าอ่าน และต่อมามีผู้นำไปจำหน่ายในฐานะหนังสือหายากราคากว่า 350 บาท

6. การตีพิมพ์หนังสือเป็นครั้งที่ 2

ในปีพ.ศ.2559 ผู้เขียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์นครลำปาง ในวาระ 100 ปีรถไฟสายเหนือมาถึงนครลำปางภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง ปีงบประมาณ 2559 โดยสำนักงานจังหวัดลำปางได้จัดพิมพ์หนังสือ “ลำปางยังหวานอยู่” เป็นการพิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 1,000 เล่ม เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2559 และเผยแพร่หนังสือไปยังห้องสมุดในมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปางตลอดจนบุคคลทั่วไปซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า หนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจจากคนท้องถิ่นและจังหวัดลำปาง ได้สนับสนุนให้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่อีกด้วย

ผลการสร้างสรรค์

หนังสือ “ลำปางยังหวานอยู่” เป็นผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมประเภทสารคดีเชิงวัฒนธรรมว่าด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองลำปางในรูปแบบการเขียนงานสารคดีซึ่งไม่ใช่งานประเภทวิชาการเพื่อศึกษาข้อมูลในเชิงลึกหรือใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้า แต่เป็นการเขียนในลักษณะให้ความรู้แก่กลุ่มผู้อ่านในวงกว้างให้ทราบถึงเรื่องราวอันมีคุณค่าของท้องถิ่น โดยเฉพาะเมืองลำปางซึ่งเป็นเมืองเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว จุดมุ่งหมายของการเขียนคือการเผยแพร่ในวงกว้างโดยเริ่มจากการลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เว็บไซต์ จนพัฒนามาเป็นหนังสือรวมความเรียงสารคดี ผู้เขียนหนังสือลำปางยังหวานอยู่ เห็นว่า ผลงานสร้างสรรค์นี้มีคุณค่าและประโยชน์ดังนี้คือ

1. การรับรู้คุณค่าและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมสารคดีเชิงวัฒนธรรมเรื่อง “ลำปางยังหวานอยู่” เล่มนี้ ประกอบด้วยความเรียงแนวสารคดีที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องราวของสถานที่ บุคคลสำคัญ วิถีชีวิต อาหาร ท้องถิ่นของเมืองลำปางและอื่น ๆ จำนวน 25 เรื่องซึ่งเป็นการเขียนที่เริ่มจากการให้ข้อมูลเชิงความรู้ และเพิ่มเติมความคิดเห็นและมุมมองของผู้เขียน ตลอดจนกระตุ้นให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าของบ้านเกิด เพื่อให้เกิดความรักในแผ่นดินแม่และร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้ท้องถิ่นต่อไป โดยมีขั้นตอนการสร้างสรรค์ คือ (1) การแสวงหาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นเมืองลำปาง จากเอกสารทั่วไป หนังสืองานศพของบุคคลสำคัญ และการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในท้องถิ่น (2) เมื่อได้ข้อมูลอย่างเพียงพอจะนำมาวิเคราะห์เพื่อเรียบเรียงเป็นความเรียงโดยใช้ภาษาเชิงสารคดีและเพิ่มเติมแนวคิดหรือความคิดเห็นของผู้เขียน (3) การส่งความเรียงแต่ละเรื่องไปตีพิมพ์เป็นรายสัปดาห์ในหนังสือพิมพ์ลำปางนิวส์ และท้ายที่สุดรวบรวมความเรียงประมาณ 25 เรื่องรวมเป็นหนังสือ (4) การติดต่อขอคำนิยามจากหม่อมราชวงศ์ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงระดับประเทศเพื่อให้หนังสือรวมความเรียงเชิงสารคดีดังกล่าวมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น (5) การตั้งชื่อหนังสือให้ครอบคลุมความเรียงทั้งหมดว่า “ลำปางยังหวานอยู่” ซึ่งสื่อความหมายว่าเมืองลำปางร่วมสมัยที่มีความงดงามด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม (6) การเขียนคำนำของผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง จัดทำสารบัญและประวัติผู้เขียนหนังสือ (7) การส่งโรงพิมพ์ตีพิมพ์หนังสือรวมความเรียง (8) การเผยแพร่หนังสือผ่านสื่อออนไลน์และวางจำหน่ายที่ร้านหนังสือ ร้านกาแฟ และสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปหรือการเผยแพร่ไปยังสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวหรือเกร็ดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของเมืองลำปาง ตัวอย่างเช่น ในความเรียงเรื่อง “รุ่งอรุณที่กาดเก้าจาว” บอกถึงความเป็นมาและวิถีของกาดเก้าจาว ตลาดเก่าอายุกว่าหนึ่งร้อยปีที่เติบโตมาพร้อมกับการสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือที่มีเสน่ห์ของอาคารห้องแถวไม้ การจำหน่ายพืชผักและอาหารพื้นเมือง และฝากแนวคิด

การอนุรักษ์ตลาดย้อนยุคให้ดำรงอยู่ต่อไป ความเรียงเรื่อง “เยือนบ้านแสนรัก” เป็นเรื่องราวของเรือนไม้พื้นถิ่นแบบลำปางผสมผสานสถาปัตยกรรมยุคอาณานิคมมีเสากว่า 116 ต้นจนได้ชื่อว่า บ้านที่มีเสาเป็นจำนวนมาก และสะท้อนถึงเรื่องราวของกิจการสัมปทานป่าไม้ของบริษัททำป่าไม้จากต่างประเทศซึ่งมาประกอบกิจการในเมืองลำปางเมื่อกว่าหนึ่งร้อยห้าสิบปีที่ผ่านมาและเป็นบ้านเก่าที่มีชื่อเสียงใช้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองที่มีเยือนเมืองลำปาง ในความเรียงเรื่อง “บุญเพ่ง ปู่สกา” กล่าวถึงนักการเมืองอาวุโสของลำปางที่เป็นปูชนียบุคคลทางการเมืองของไทยซึ่งเคยดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ท่านได้เป็นตัวอย่างของคนในแวดวงการเมืองที่ทำงานการเมืองในเชิงสร้างสรรค์ ความเรียงเรื่อง “แกงโฮะ ตำรับแม่แห” กล่าวถึง อาหารพื้นเมืองที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป แต่มีสูตรเฉพาะของความอร่อยที่หลายคนอาจจะไม่รู้จักโดยเฉพาะสูตรของแม่แห รัตนทากุล แม่ค้าอาหารพื้นเมืองที่คนลำปางรุ่นก่อนรู้จักกันเป็นอย่างดี เป็นต้น

ผลงานสร้างสรรค์เล่มนี้ได้ก่อให้เกิดการรับรู้คุณค่าและเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของเมืองลำปางที่หลากหลายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ บุคคลสำคัญในอดีต อาหารพื้นเมือง เรื่องราวสำคัญของท้องถิ่น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาจจะไม่ใช่สาระทางวิชาการล้วนที่จะนำไปใช้อ้างอิงหรือศึกษาค้นคว้าเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ แต่เป็นเกร็ดความรู้ที่ช่วยสร้างการรับรู้ที่ทำให้เห็นเสน่ห์ของท้องถิ่น ความน่าอยู่ที่ร่มเย็นและความภูมิใจในท้องถิ่นแห่งนี้ตามแนวคิดการโหยหาอดีต (nostalgia) หนังสือลำปางยังหวานอยู่นี้จึงไม่ใช่ลักษณะหนังสือเชิงวิชาการหรือหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวที่สามารถพบเห็นหรือแสวงหาข้อมูลได้โดยทั่วไปทางสื่อสารสนเทศ แต่เป็นการนำข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นมาผสมผสานกับความคิดและความรู้สึกของผู้เขียนในมุมมองแบบคนใน ซึ่งเป็นการนำเสนอคล้ายกับการเล่าเรื่องในมุมมองของคนท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องราวของบ้านเกิดสำหรับคนลำปางที่อยู่ปัจจุบันและคนลำปางที่อยู่ต่างถิ่นได้รับรู้เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาจากรากฐานเหง้าของท้องถิ่น และภาคภูมิใจในสิ่งที่ดีของเมืองลำปาง แผ่นดินแม่ที่ทรงเสน่ห์และความงดงามด้วยศิลปวัฒนธรรม

2. ความมีสุนทรียะทางวัฒนธรรมและความสุข

ในโลกปัจจุบันที่สังคมมีความสับสนวุ่นวาย ผู้คนจำนวนไม่น้อยอยู่ด้วยสภาวะขาดความมั่นคงทางจิตใจและถูกบีบคั้นด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้คนจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะคนในต่างจังหวัดต้องไปทำงานในกรุงเทพมหานครหรือเมืองขนาดใหญ่ เด็กหรือเยาวชนยิ่งมีการศึกษาสูงและมีโอกาสไปศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจะย้ายถิ่นจากถิ่นกำเนิดของตนเองและเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วมักจะไปทำงานในเมืองหลวงหรือเมืองขนาดใหญ่ คนที่มีโอกาสได้กลับมาทำงานยังท้องถิ่นซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของตนเองจึงมีจำนวนน้อย การทำงานในกรุงเทพมหานครหรือเมืองใหญ่ซึ่งเป็นเมืองที่มุ่งการทำมาหากินและเศรษฐกิจเป็นหลักทำให้ผู้คนต้องต่อสู้ในการทำงาน สิ่งที่จะช่วยเยียวยาแก่

เขา คือ การกลับไปสัมผัส “แผ่นดินแม่” หรือบ้านเกิดที่เคยเป็นรากฐานของชีวิตในวัยเยาว์ การที่พวกเราเหล่านั้นได้มีโอกาสทราบถึงประวัติความเป็นมา เรื่องราวของสถานที่และบุคคลสำคัญในบ้านเกิด การเปลี่ยนแปลงวิถีในอดีตที่คลี่คลายมาจนถึงปัจจุบัน ย่อมทำให้พวกเรารู้สึกภาคภูมิใจในคุณค่าของแผ่นดินเกิดที่มีอย่างหลายน่าเรียนรู้และสัมผัสถึงความสุขแบบเรียบง่ายในควมมีชีวิตชีวาของท้องถิ่น ซึ่งตรงกับแนวคิดการโหยหาอดีต (nostalgia) ที่ผู้คนที่ต้องการเติมเต็มความรู้สึกให้เกิดความอบอุ่นใจ และสัมผัสกับความสุขกับประสบการณ์ในอดีตที่ตนเองคุ้นเคย

ควมมีสุนทรียะทางวัฒนธรรมของเมืองลำปางในมุมมองของผู้เขียนคือ ความงดงามที่เกิดจากเรื่องราวหรือสถานที่เชิงศิลปวัฒนธรรมที่ทำให้ผู้คนได้เกิดความสุขใจมีชีวิตชีวาเมื่อได้มีโอกาสได้รับรู้หรือพบเห็น เนื่องจากเมืองลำปางเป็นเมืองเก่าที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคเหนือตอนบนได้สังสมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมากมายสามารถนำมาเล่าเรื่องและสร้างการรับรู้ให้เห็นถึงความงดงามโดยเฉพาะเรื่องราวในห้วงหนึ่งร้อยห้าสิบปีที่ผ่านมาในฐานะเมืองอุตสาหกรรมป่าไม้ที่ยังคงทิ้งร่องรอยของเรื่องราวและสถานที่ให้ได้รับรู้และพบเห็นในปัจจุบันที่มีเสน่ห์เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอัน ตัวอย่างเช่น ในความเรียงเรื่อง “คนเมือง ปู่กำเมือง” เป็นการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นได้จากภาษาท้องถิ่นที่ผู้คนในปัจจุบันไม่ค่อยเห็นคุณค่า แต่กลับส่งเสริมให้บุตรหลานพูดภาษาไทยกรุงเทพฯ มากกว่า ดังเช่นในครอบครัวที่เป็นชาวเหนือ พ่อแม่มักพูดภาษาไทยกรุงเทพฯ กับลูกหลานแทนการพูดภาษาท้องถิ่น ทั้งที่ภาษาท้องถิ่นนั้นมีเสน่ห์และการที่เด็กและเยาวชนพูดได้หลายภาษาเป็นสิ่งที่ดีสามารถเสริมซึ่งกันและกัน ผู้เขียนได้ฝากข้อคิดถึงการรักษาภาษาถิ่นที่สะท้อนถึงรากเหง้าของผู้คนอีกด้วย ในความเรียงเรื่อง “คึกฤทธิ์เล่าชีวิตฝรั่ง” กล่าวถึง หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรีของไทยซึ่งได้มาทำงานในเมืองลำปางนานถึง 8 ปีระหว่างปี พ.ศ.2478-2485 ในฐานะผู้จัดการบริษัทแบงก์สยามกัมมาจล ทุนจำกัดสาขา ลำปางหรือธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาลำปาง ท่านได้บอกเล่าเรื่องราวของเมืองลำปางในช่วงเวลา 80 ปีที่แล้วที่มีเศรษฐกิจคึกคักจากการทำธุรกิจป่าไม้และการค้าฝิ่น โดยมีชาวตะวันตกเข้ามาเป็นผู้จัดการบริษัททำป่าไม้ในลำปางหลายแห่งและมีเรื่องราวของวิถีชีวิตประจำวันของฝรั่งที่เข้ามาทำกิจการป่าไม้ที่น่าสนใจอีกด้วย ในความเรียงเรื่อง “ก๊วยเตี๋ยบู๊โย่ง” กล่าวถึงร้านก๊วยเตี๋ยชื่อดังและเก่าแก่คูเมืองลำปางมากกว่า 60 ปี ร้านแห่งนี้มีจุดเด่นที่บรรยากาศของร้านแนวย้อนยุคและมีลูกชิ้นสูตรพิเศษซึ่งได้รับการกล่าวขานถึงความอร่อยมาช้านาน และความเรียงเรื่อง “เจ้าคุ้มหลวงคนสุดท้าย” เป็นเรื่องราวจากการสัมภาษณ์เจ้าบุญศรี สุก่อวัง (ณ ลำปาง) ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานสายตรงของเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปางคนสุดท้าย เจ้าบุญศรีเป็นเจ้านายฝ่ายเหนือที่เคยอาศัยอยู่ในคุ้มหลวงเมืองลำปาง ท่านได้บอกเล่าเรื่องราวและวิถีชีวิตของผู้คนในคุ้มหลวงเมืองลำปางยุคสุดท้าย เป็นต้น

การที่ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมเล่มนี้ได้ให้ข้อมูลและเรื่องราวในเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของเมืองลำปางโดยไม่เป็นข้อมูลทางวิชาการมากนักและเพิ่มความเพลิดเพลินเจริญใจและความสุขเหมือนได้กลับเข้าไปสัมผัสกับอดีตที่รื่นรมย์และเสน่ห์ของ

เมืองลำปางจึงเสมือนเป็นการเยียวยาจิตใจให้ผู้คนจำนวนหนึ่งให้ได้สัมผัสถึงความสุขและคุณค่าของเมืองลำปางถิ่นกำเนิดของตนที่ยากจะหาได้ในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ที่มีความสับสนวุ่นวายดังข้อความในความเรียงเรื่อง “ลำปางหวานมากกก...” ที่ว่า “คนลำปางที่ไปทำงานต่างถิ่นพากันกลับบ้าน กลับมาหาแผ่นดินแม่ มาหาความอบอุ่นและความสุขใจที่หาไม่ได้ในเมืองใหญ่ ความเป็นแผ่นดินเกิดมีความงดงามในวิถีของตน มีพลังแห่งสุขที่จะช่วยเติมเต็มกำลังให้พวกเขาได้กลับไปต่อสู้กับความวุ่นวายในเมืองกรุงต่อไปได้อย่างตระหนง” ดังนั้นความมีสุนทรียะทางวัฒนธรรมและความสุขที่ได้จากการสัมผัสเรื่องราวของบ้านเกิดของตนเองที่คุ้นเคยตามแนวคิดการโยยหาอดีต (nostalgia) จะเป็นการเติมพลังให้คนลำปางที่จากบ้านเกิดไปอยู่ต่างถิ่นหรือคนลำปางที่อยู่ที่นี่ได้เกิดความสุขและเป็นพลังใจให้มีความเข้มแข็งเพื่อต่อสู้ชีวิตจริงในสังคมเมืองกรุงต่อไป

3. ความงามของภาพลายเส้นสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับเมืองลำปาง

ในผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมเล่มนี้นอกจากมีข้อเขียนเป็นความเรียงเชิงสารคดีจำนวน 25 เรื่องยังประกอบด้วยภาพลายเส้นเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ในเมืองลำปางกว่า 26 ภาพ ภาพลายเส้นเหล่านี้วาดโดยศาสตราจารย์ศักดิ์ วงศ์คำแน่น อดีตอาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และเป็นชาวลำปางโดยกำเนิดซึ่งปัจจุบันท่านได้ถึงแก่กรรมแล้ว ภาพลายเส้นเหล่านี้ประกอบด้วยภาพสถาปัตยกรรมสำคัญต่าง ๆ เช่น ตึกเก๋าย่านกองต้า บ้านเก่าของชุมชนท่ามะโอ กาดเก๋าก้าว อาคารสถานีรถไฟนครลำปาง วัดศรีชุม วัดปงสนุก วัดป่าฝาง เป็นต้น ภาพลายเส้นทั้งหมดให้ความรู้สึกแห่งความรื่นรมย์ มองเห็นเมืองลำปางเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิตเต็มไปด้วยสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่สำคัญและทรงความงดงาม ภาพเหล่านี้เป็นภาพที่วาดด้วยปากกาเพียงด้ามเดียว โดยผู้วาดได้เดินทางไปยังสถานที่จริงและวาดภาพในสถานที่แห่งนั้น ความคมอ่อนช้อย นุ่มนวลและพลิ้วไหวของลายเส้นนั้นมีเสน่ห์อย่างมาก หากบางภาพที่มีความพิเศษโดยเป็นภาพเกี่ยวกับสถานที่สำคัญซึ่งมีความโดดเด่นสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของเมืองลำปาง เช่น วัดศรีชุม หนึ่งในวัดศิลปะมอญ พม่าและไทใหญ่ อาคารสถานีรถไฟนครลำปางที่มีสถาปัตยกรรมผสมผสานไทยและยุโรป อาคารเก๋าย่านกาดกองต้าซึ่งมีสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าและมีชื่อเสียงระดับโลก ห้องแถวไม้ในกาดเก๋าก้าว เป็นต้น ผู้เขียนก็จะลงสีน้ำเพื่อให้ดูมีสีสันที่สวยงาม ความมีอรรถรสที่ได้มองภาพลายเส้นเหล่านี้ชวนให้ดื่มด่ำในความรื่นรมย์ของเมืองลำปาง เมืองที่รุ่มรวยด้วยศิลปวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวา ภาพลายเส้นเหล่านี้ได้ช่วยปลุกจิตวิญญาณของผู้คนโดยเฉพาะคนในท้องถิ่นหรือคนลำปางที่อยู่ต่างถิ่นได้เห็นคุณค่าของการรักษาให้เมืองลำปางอันเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิตชีวาด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรมที่ทรงความงดงามโดยเฉพาะในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา เมืองลำปางเป็นเมืองหนึ่งที่มีความสำคัญในฐานะเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้มีสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์ การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว จึงนับได้ว่าอัตลักษณ์ความเป็นพื้นถิ่นของเมืองลำปางมีคุณค่าต่อคนรุ่นหลังได้เกิดพลังและความสุขใจ ตลอดจนภูมิใจในบ้านเกิดแห่งนี้อีกด้วย

4. การปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่น

ความเป็นท้องถิ่นเป็นอัตลักษณ์ที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งและมีความพิเศษอันมีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่หรือภูมิภาค การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนควรเริ่มที่ท้องถิ่นเพราะเป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ใกล้ตัวคนมากที่สุด หน้าที่ของการพัฒนาท้องถิ่นให้น่าอยู่และผู้คนมีความสุขตลอดจนอุดมด้วยสังคมปัญญาจึงเป็นหน้าที่ของคนในท้องถิ่นทุกคน ไม่เพียงแต่เฉพาะองค์กรปกครองท้องถิ่นเท่านั้น การที่คนจะร่วมใจกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้นั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจ ความรักและเห็นถึงคุณค่าของท้องถิ่นตามแนวคิดพลเมืองเข้มแข็ง (active citizen) ที่ผู้คนได้เกิดการพัฒนาตนเองด้วยสังคมแห่งความรู้ มีจิตอาสาและเสียสละมาร่วมกันพัฒนาสังคมให้เกิดความยั่งยืน กรณีของเมืองลำปางผู้เขียนได้นำเสนอถึงความสำคัญของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดสังคมแห่งความรู้ เมื่อได้รับรู้ถึงอัตลักษณ์ ความสำคัญและคุณค่าของท้องถิ่นอันเป็นแผ่นดินเกิดของตนแล้วเชื่อว่าจะทำให้ผู้คนมีความรักและร่วมใจกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเองต่อไปอย่างยั่งยืน ตัวอย่างเช่น ในความเรียงเรื่อง “ถนนยางทอง” ผู้เขียนได้สื่อสารเรื่องราวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรักษาสมบัติที่เป็นของส่วนรวมว่า “ต้นทางนกยูงเหล่านี้เป็นของหน้าหมู คือสมบัติของพวกเราทุกคนที่ร่วมกันเป็นเจ้าของ มิใช่ของหลวงหรือของสาธารณะตามที่คนะแบบตะวันตก เราไม่ควรมุ่งฝากความหวังให้ภาครัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดูแลเพียงฝ่ายเดียว สังคมชุมชนและเราทุกคนต้องช่วยกันดูแลของหน้าหมูอันนี้ไว้” และความเรียงเรื่อง “ละคร ณ หน้าปากลับหัว” ผู้เขียนได้ฝากข้อคิดในการสร้างสรรค์ของกลุ่มละครขนาดเล็กเพื่อคนท้องถิ่นว่า “เป้าหมายของการทำละครของกลุ่มละคร ณ หน้า ไม่ได้อยู่ที่งานแสดงวัฒนธรรมที่เอาไว้ขายแก่นักท่องเที่ยวหรือคนต่างชาติ แต่พุ่งไปที่การเรียนรู้ของผู้คน อยากให้คนลำปางได้มองโลกอย่างสร้างสรรค์ มีจินตนาการและสะท้อนความจริงในสังคม” ผู้เขียนเชื่อว่า ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมเล่มนี้จะช่วยทำให้คนท้องถิ่นได้มองเห็นเรื่องราวหรือประเด็นต่าง ๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และที่เกี่ยวข้องก็จะเกิดความรักความภูมิใจและจิตสำนึกที่จะหวงแหนในคุณค่าเหล่านั้นให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนโดยก่อเกิดพลังที่จะร่วมมือกันสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้สังคมท้องถิ่นของตนมีความน่าอยู่ผู้คนมีความสุขยิ่งขึ้นต่อไป

ภาพที่ 5 : ความเรียงและภาพลายเส้น (บางส่วน)ในหนังสือ
(ที่มา : ไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้น. ลำปางยังหวานอยู่. พิมพ์ครั้งที่ 2.
ลำปาง : สำนักงานจังหวัดลำปาง, 2559, หน้า 12-13)

ภาพที่ 6 : หนังสือลำปางยังหวานอยู่ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2553
 จัดพิมพ์โดยสำนักงานจังหวัดลำปาง จำนวน 1,000 เล่ม
 (ที่มา : ไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้น. ลำปางยังหวานอยู่. พิมพ์ครั้งที่ 2. ลำปาง :
 สำนักงานจังหวัดลำปาง, 2559, ปก)

สรุปและอภิปรายผล

ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมสารคดีเชิงวัฒนธรรมเรื่อง “ลำปางยังหวานอยู่” เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของเมืองลำปางเป็นหนังสือรวมความเรียงเชิงสารคดีที่นำเสนอความรู้ ข้อคิดเห็นและการกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองลำปางที่มีความสำคัญและพิเศษไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าที่อื่น เช่น กาดเกี๊ยาว ตลาดเก่าแก่อายุกว่าหนึ่งร้อยปีที่มีวิถีของตลาดเช้าแบบพอเพียง จำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นเมืองและรายรอบด้วยห้องแถวไม้ที่ทรงความงดงาม เรื่องราวความเป็นของรถม้าที่เป็นเอกลักษณ์คู่เมืองลำปางได้เข้ามาในช่วงรถไฟสายเหนือมาถึงลำปางเมื่อกว่าหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมาซึ่งต้องเผชิญอุปสรรคเกือบจะต้องล้มเลิกกิจการ แม้ว่ารถม้าในปัจจุบันจะไม่ได้ทำหน้าที่ขนส่งสินค้าแบบในอดีต แต่กลายมาเป็นสินค้าและพาหนะเพื่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามรถม้ายังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองลำปาง หรือความรู้เรื่องปริศนาแห่งคุ่มหลวงอันเป็นเรื่องราวลึกลับของชีวิตเจ้านายฝ่ายเหนือในคุ่มหลวงเมืองลำปางยุคสมัยของเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปางคนสุดท้ายภายในคุ่มหลวงลำปางแห่งนี้มีเรื่องราวของความเป็นอยู่ อาหารการกิน การใช้ชีวิตแบบทางการหรือส่วนตัว การลำดับชั้นของเจ้านาย ตลอดจนปริศนาเกี่ยวกับเจ้าหญิงลำปางคนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและแบบแผนของเจ้านายฝ่ายเหนือในยุคที่ยังคงรุ่งเรือง เป็นต้น การให้ความรู้เหล่านี้ไม่ใช่การให้

ความเชิงวิชาการเพื่อการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง แต่มุ่งนำไปสู่การสร้างความรู้และจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มคนลำปางทั้งที่อยู่ในปัจจุบันและคนลำปางที่อยู่ต่างถิ่นได้สัมผัสถึงเรื่องราวความเป็นพื้นถิ่นเพื่อควมมีสุนทรียะทางวัฒนธรรมและเข้าถึงความสุขอันเกิดจากแผ่นดินบ้านเกิดของตนเอง

อย่างไรก็ตามความเรียงเหล่านี้ก็มีได้เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทั้งหมด ผู้เขียนได้เพิ่มเรื่องราวหรือประเด็นร่วมสมัยเพื่อให้แนวคิดแก่ผู้อ่านเช่น เรื่องถนนยางทองที่ต้องการให้ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เรื่องพิพิธภัณฑ์นอกกรอบที่มุ่งให้มองเห็นพิพิธภัณฑ์ในความหมายใหม่ที่มิได้หมายถึงสถานที่เก็บของเก่า แต่เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันของผู้คนเพื่อความเข้าใจเรื่องราวแบบองค์รวมทั้งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง นอกจากนี้ยังหมายถึงพิพิธภัณฑ์เปิดในพื้นที่กว้างในลักษณะอุทยานการเรียนรู้ซึ่งมีทั้งแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่าง ๆ อีกด้วย ผู้เขียนจึงเห็นว่า การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมสารคดีเชิงวัฒนธรรมเล่มนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการโหยหาอดีต (nostalgia) อันเป็นการสร้างจินตนาการเพื่อเข้าไปสัมผัสถึงความรื่นรมย์แห่งอดีตเพื่อสัมผัสถึงอรรถรสและความสุขที่คุ้นเคย การได้สัมผัสถึงความสุขแห่งอดีตจะทำให้เกิดพลังแห่งความสุขให้พวกเขาได้มีพลังใจที่จะไปต่อสู้ชีวิตจริงได้อย่างองอาจต่อไป นอกจากนี้ยังจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การทำให้สังคมลำปางเป็นสังคมอุดมปัญญา ผู้คนมีความสุขซึ่งเกิดจากการมีพลเมืองเข้มแข็ง (active citizen) โดยเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของท้องถิ่นและมีจิตสำนึกที่ตื่นามเพื่อมุ่งมั่นร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เป็นท้องถิ่นที่น่าอยู่ ผู้คนมีความสุขและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

หนังสือลำปางยังหวานอยู่เล่มนี้เป็นตัวอย่างที่สำคัญของผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมเพื่อท้องถิ่นในมิติประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนประเด็นทางสังคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจจะนำเอาข้อมูลหรือความรู้ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ไปสู่การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบอื่นต่อไป เช่น ถนนศิลปะ (art street) ตลาดนัดศิลปะ งานเทศกาลเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น กิจกรรมการแสดงละครแบบร่วมสมัย การพัฒนาพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น โดยความรู้และข้อมูลที่ได้จากหนังสือเล่มนี้สามารถนำไปต่อยอดสร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างการพัฒนาคนกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเพื่อให้เมืองลำปางหรือท้องถิ่นแห่งอื่น ๆ เป็นสังคมอุดมปัญญาเกิดความสนใจในเรื่องของท้องถิ่น มีความน่าอยู่รื่นรมย์ ผู้คนมีความสุขและก่อให้เกิดผู้มีจิตอาสาเสียสละกลายเป็นพลเมืองเข้มแข็ง (active citizen) เพื่อร่วมกันพัฒนาสังคมท้องถิ่นและประเทศชาติให้ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธเนศวร์ เจริญเมือง.(2551). พลเมืองเข้มแข็ง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2538) มาจากล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- ธีรภาพ โลหิตกุล. (2552). กว่าจะป็นสารคดี. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : อ่านเขาเรื่อง.
- ธีรศักดิ์ วงศ์คำแน่น. (2558). ร้อยเรื่องเมืองลำปาง. กรุงเทพฯ : มูลินินิยม ปัทมเสวี.
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (2546). คำบอกเล่าของแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- ไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้น. (2553). ลำปางยังหวานอยู่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก.
- ไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้น. (2559). ลำปางยังหวานอยู่. พิมพ์ครั้งที่ 2. ลำปาง. : สำนักงานจังหวัดลำปาง.
- ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์. (2561). น้ำวัง รถไฟ ไฮเวย์ : ประวัติศาสตร์ลำปางสมัยใหม่.
- ลำปาง : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- สกวรัตน์ บุญวรรณ, เกิดถวา บุญปรากฏ และวันชัย ธรรมสัจการ. (2561). การโยยหาอดีตกับ
 การกลายเป็นสินค้าในมิติการท่องเที่ยวของสังคมไทย. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์.
 13, 19 (กันยายน-ธันวาคม),หน้า 1-14.